

6. Современный словарь по педагогике / Сост. Рапацевич Е.С. Минск : «Современное слово», 2001. 928 с.
7. Heick T. 12 strategies for teaching literature in the 21st century. URL : <https://www.teachthought.com/learning/12-strategies-for-teaching-literature-in-the-21st-century//>.

Э. В. Стрига. Специфика преподавания истории китайской литературы в высших учебных заведениях. – Статья.

Аннотация. Статья посвящена изучению вопроса специфики преподавания литературоведческих дисциплин, в частности истории китайской литературы, в высших учебных заведениях. Установлено, что использование инновационных подходов, методов и приемов во время занятий нацелено на концентрацию внимания студенческой аудитории, стимуляцию запоминания учебного материала, предоставлении возможности увеличения объема изложения информации. Внимательное и надлежащее прослушивание курса истории китайской литературы предполагает то, что будущие китаеведы способны эффективно применять знания и практические навыки по истории китайского языка и лингвострановедения, а именно: анализировать исторические периоды, их культурную характеристику и их влияние на литературный процесс, независимо анализировать прозу и поэзию разных жанров; переводить литературные тексты на китайский язык со словарем, находить лексические и стилистические особенности; в совершенстве оперировать основными методами и приемами комплексного литературоведческого анализа произведений китайских писателей и поэтов; творчески читать и интерпретировать произведения, определять их культурную ценность и эстетическую эволюцию, раскрывать проблематику прочитанного.

Ключевые слова: история китайской литературы, литературоведение, методы и приемы преподавания, инновация, высшие учебные заведения, китаеведы.

E. Stryga. Specificity of teaching the history of Chinese literature in higher education institutions. – Article.

Summary. The article is devoted to the study of the specificity of teaching literary studies, in particular the history of Chinese literature in higher education institutions. It has been found that the use of innovative approaches, methods and techniques in these classes is aimed at concentrating the attention of the student audience, stimulating the memorization of educational material, providing opportunities to increase the amount of information presented. Attentive and proper studying the course of the history of Chinese literature means that future sinologists are able to effectively apply knowledge and practical skills in literary criticism, and to use professional and proficient knowledge and practical skills in the history of Chinese language and linguistics, influence on the literary process; independently learn prose and poetry of different genres; translate Chinese-language literary texts into vocabulary, seeing lexical and stylistic features; to master the basic methods and techniques of complex literary analysis of the works of Chinese writers and poets; to creatively read and interpret works, to determine their cultural value and aesthetic evolution, to reveal the problems of the read.

Key words: history of Chinese literature, literary studies, teaching methods and techniques, innovation, higher education institution, sinologists.

УДК 37.091(161.2):929М. Зубрицький(477.83/.86)

М. І. Тугай

аспірант кафедри етнології та археології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ВИСВІТЛЕННІ МИХАЙЛА ЗУБРИЦЬКОГО (НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.)

Анотація. У статті проаналізовано науковий доробок отця Михайла Зубрицького (1856–1919) з вивчення історії шкільництва та шкільної проблематики в Галичині на зламі ХІХ – ХХ ст. Відзначено, що головними проблемами, на які звертав увагу українського суспільства отець Михайло, були святкування латинських свят у школі, мовна проблема, фінансування та функціонування шкіл та інші. Слід наголосити, що народознавець пропонував свої думки щодо реформування шкільної системи, зокрема, зміни навчального процесу та шкільних канікул.

Ключові слова: шкільництво, Галичина, мова, реформування школи, М. Зубрицький.

Життя та науково-дослідна діяльність о. М. Зубрицького тривалий час перебувають у центрі уваги сучасних українських істориків, етнологів та фольклористів. Однак у різноплановій літературі, присвяченій постаті видатного народознавця, досі залишається низка практично неопрацьованих сюжетів. Одним із таких сюжетів є роль та місце отця у висвітленні проблем шкільництва та у боротьбі за українську школу в Галичині. Зокрема, у працях Г. Демяна, А. Заярнюк, О. Сапеляк та інших дослідників висвітлено напрацювання отця Михайла стосовно української школи в Галичині на зламі XIX – XX ст.

Метою статті є розгляд та аналіз наукового та публіцистичного доробку отця Михайла Зубрицького щодо українського шкільництва в Галичині.

У своїх публікаціях отець Михайло Зубрицький висвітлював основні проблеми, з якими спіткнулась українська школа в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Його цікавили насамперед ті ділянки, де найефективніше формувався світогляд і закладалися основи українського національного патріотизму на все майбутнє життя. Та поряд із тим він намагався постійно впливати на покращення рівня знань і особливо вивчення української мови, рішуче протестував проти влаштування польських національних і релігійних свят, низької фахової підготовки педагогів та асиміляційної діяльності заводників, домагався від держави збільшення коштів на утримання шкіл [2, с. 359].

Згідно з публікаціями отця Михайла наприкінці XIX ст. у Старосамбірському повіті функціонувало сорок шкіл [14, с. 2], за іншими даними – сорок дві [8, с. 2], проте лише в п'ятнадцяти «йде наука» [14, с. 2]. Слід наголосити, що окрім державних шкіл, існували різного роду парохіяльні та громадські школи, які теоретично давали ту саму освіту. Занепад шкіл полягав не так у зменшенні абсолютної кількості шкіл, як у тому, що багато державних шкіл було перетворено на парохіяльні. Дослідник А. Заярнюк, аналізуючи працю отця Михайла «Картина до історії шкільництва...», вказує, що після 1820 р. відбувся спад розвитку початкового шкільництва¹, пояснюючи це втратою інтересу до шкіл серед сільського духовенства [3, с. 102–103; 11, с. 2]. Сам отець Михайло бачив причини такого застою в загальній економічній кризі, яку особливо відчували сільські священники [6, с. 135].

Аналіз публікацій отця Михайла Зубрицького вказує, що він приділяв особливу увагу проблемі мови навчання у школах. Він вимагав рівноправності для української мови – «русского языка» – з іншими мовами в урядових установах, школах, судах тощо [14, с. 1]. Вчений наголошував, що «декотри дѣти лѣпше читають по польски, якъ по руски» [10, с. 2], і бачив у цьому велику проблему, оскільки у Мшанці немає ані поляка, ані латинника [21, с. 2]. Наводячи приклад іспиту у Мшанці, де «всѣхъ дѣтей було 75, а водповедало 15, а все ти сами» [8, с. 2], вказуючи, що «въ школѣ добутокъ дуже, а дуже мізерный!» [8, с. 2].

В одній із своїх публікацій отець Михайло Зубрицький висвітлив одну зі сторінок історії шкільництва, зокрема поступки у викладанні на «родной мовѣ» в 1848 р. Він опублікував рішення Львівського намісництва в справі викладової мови навчання дітей в українських школах і підсумував, що правове становище українських шкіл далеке від того, що було, «и треба буде ще богато труда доложити, щоби мы здобули те, що намъ признано въ 1848 р.» [5, с. 2].

Особливо гострою проблемою, з якою зіткнулися школи в Галичині, була проблема святкування польських свят у «русской школѣ». Окружною (Старосамбірською) шкільною радою було встановлено, що «въ школѣ хочъ бы и вы чисто рускомъ селѣ мають обходитись подвойни свята, бо въ повѣтѣ нѣбы мѣшане населенѣ» [20, с. 2]. Отець Михайло задавався риторичним питанням: «для чого чисто руска громада має приновлятися до одной особы, учительки?»² [20, с. 2]. У зв'язку з цим рішенням місцева (Мшанецька) шкільна рада звертається до Краєвої шкільної ради, проте безрезультатно, «бо се не розходиться о одно село, але о всѣ руски села» [20, с. 2]. Так, після кількох звернень і безрезультатних відповідей до крайової шкільної ради, місцева рада звернулася у Міністерство освіти, однак воно підтвердило рішення окружної і крайової шкільних рад [15, с. 2]. Проте в цій суперечці є позитивний слід, тому що згідно з рішенням Староміської шкільної окружної ради в с. Сушиці дозволено відзначати тільки греко-католицькі свята [9, с. 2].

Одну з тем, яку висвітлив народознавець, була проблема фінансування шкіл. Отець Михайло наголошував, що «школьный бюджетъ – се дуже доймающей тягарь для громадъ» [18, с. 2]. Так, громада мала платити своїм учителям, утримувати шкільну охорону, забезпечувати школу теплом, огороджувати школу, купувати вапно, займатися інтер'єром шкільного будинку [18, с. 2], а також давати «оплаты на фонди

¹ Маються на увазі парохіяльні школи.

² Історія про святкування латинських (польських) свят пов'язана із призначенням вчителькою у Мшанецьку школу Марії Гільовської, яка відмовилась проводити уроки в дні латинських свят.

школьні – красвѣц и повѣтовый» [7, с. 2]. Він додавав, що великі землевласники могли б давати і більше грошей на утримання шкіл, бо майже нічого не дають на дрібні шкільні видатки, «якь обслуга, бѣленьє, мытьє, огорожа, закупно инвентаря, премій и т.д.» [18, с. 2]. Додатково громада мала дати «свому учителєви фѣру за грошѣ» [8, с. 2] або ж безкоштовно відправити на екзамени до сусідньої школи. За словами отця Михайла, це був новий тягар для громади, «якь бы ихъ и такъ мало мала!» [8, с. 2].

Отець Михайло Зубрицький позитивно оцінював діяльність учителів, які старанно віддавались роботі з дітьми та намагалися вчити їх рідною мовою. Одним із таких був професор Іван Прийма, який викладав «руске письменство» у Дівочому інституті в Перемишлі. Професор Прийма щиро трудився, щоб «основно познакомити ученицѣ зь нашимъ письменствомъ» [14, с. 2]. Також позитивно оцінював роботу «панѣ учительки», які щиро дбають про науку і виховання дівчат, ставлячись до них як «родни мамы» [14, с. 2].

Позитивну оцінку роботи отець Михайло дав викладачу математики і фізики Глібовицькому в Перемиській українській гімназії. Професор добре розуміє свій предмет і вміло його подає, але вимагає від учнів, щоб учили і розуміли предмет, а також «радо помагає бідним ученикам материяльно» [16, с. 2].

Народознавець стверджував, що девізом вчителя повинно бути: «учити добре і вимагати як належить в часі курсу» [16, с. 2]. Наголошуючи на важкому становищі вчителя, отець Михайло вказував, що учителя «треба все і всюди пошановувати» [16, с. 2].

Отець Михайло розумів необхідність господарської освіти для дівчат, бо як виростуть, стануть газдинями і матерями дітей, а «без знаня науки ніколи не поведуть розумно ані домашнього господарства, ані голованя і вихованя дїтий» [3, с. 3]. Дослідник заохочував батьків віддавати своїх дітей у господарську школу, бо як дівчата навчаться пекти хліб, приготувати здорову страву, «тоді наші люди будуть здоровійші, веселі і охотнійші до роботи і скорше обійдуть ся без горівка» [3, с. 4], додаючи, що «зиск для цілого народа безмірний» [3, с. 4].

У сфері шкільництва о. Михайло Зубрицький також здійснював археографічну роботу. Деякі документи про освіту опублікував він у праці «Картина до історії шкільництва в Галичині на початку ХІХ віку» [11]. У даному напрацюванні дослідник засудив шовіністичну політику польської шляхти в галузі освіти на західноукраїнських землях. Зміни у сфері шкільництва відбулись у 1848 р., проте подальші кроки і рішення залишилися далекими від того, що було обіцяно, як зауважував М. Зубрицький, друкуючи рішення Львівського намісництва у справі мови навчання дітей [5]. Незгасну волю нашого народу до освіти засвідчують і давніші джерела. Між ними є документальні матеріали до історії школи та першого українського просвітнього товариства, що існувало в 1816–1818 рр. у Перемишлі [21; 1, с. 184].

Отець Михайло Зубрицький негативно оцінив намагання Красього виділу, який планував збудувати й утримувати школу для громадських писарів, адже всі видатки на це покладалися на селянство [7, с. 1].

Вітчизняний народознавець також виступав з ініціативами реформування школи, зокрема щодо зміни навчального процесу та канікул. Першою з ініціатив, з якою виступав отець Михайло, була зміна періоду навчання та канікул. Він пише, що краще їх перенести на весну та на час збирання врожаю, а малі ферії (зимові перед та після Різдва і Великодня) скасувати. До того ж у горах радить зробити весняні канікули з 20 квітня до кінця травня, а наступні – з 20 серпня до кінця вересня [6, с. 1], насамперед це було пов'язане з господарським заняттям населення. Водночас учений запропонував увести навчання в школі «рільництва, садівництва, пчільництва, рахунковості, а також познайомити з основними законами державними, устроєм державним» [6, с. 1]. Для цього потрібно було поліпшити плату вчителям, змінити напрями семінаріїв та інше [6, с. 1].

Думки щодо майбутнього української школи в Галичині отця Михайла можна зрозуміти в таких його словах: «намъ треба конче домагатись, щобъ школьну раду краєву подѣлити на двѣ секції: на руску й польську. Ажъ тогдѣ руски школы найдуть опѣку и зможуть, якъ слѣдъ, розвивати ся» [10, с. 2], а також «в рускомъ селѣ повинна бути чисто руска школа» [6, с. 1], додаючи, що «народна осьвіта може іти під кожду селянську стрізу лиш тогди, коли до людских сердець промовить ся живим словом, яке кождий зрозуміє і зятямить» [17, с. 98].

Отже, займаючись громадсько-культурною діяльністю, отець Михайло Зубрицький особливу увагу приділив історії шкільництва та проблемам української школи в Галичині. У своїх публікаціях народознавець торкався тем функціонування та фінансового забезпечення шкіл, мови викладання уроків, позитивно оцінював діяльність учителів, які намагаються підняти рівень освіти в Галичині. Водночас проводив археографічну роботу – опублікував низку документів з історії шкільництва в Галичині. Отець Михайло виступав з ініціативами зміни навчального процесу та канікул у школах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'ян Г. Маловідомі сторінки життя і наукової праці Михайла Зубрицького. *Записки НТШ. Т. СССXXIII: Праці Секції етнографії та фольклористики*. Львів, 1992. С. 172–196.
2. Дем'ян Г. Національно-державницьке спрямування діяльності Михайла Зубрицького. *Народознавчі зошити*. 2008. № 3–4. С. 358–372.
3. Заярнюк А. Ідіоми емансипації. «Визвольні» проєкти і галицьке село в середині XIX. Київ : Критика, 2007. 335 с.
4. Зубрицький М. Виховуймо добрі газдині! *Свобода*. 1913. 10 цвітня. Ч. 15. С. 3–4.
5. Зубрицький М. Голос з краю в справі школи для писарів громадських. *Діло*. 1899. 23 лютого (7 марта). Ч. 42. С. 1.
6. Зубрицький М. Деканальні й парохіяльні бібліотеки Перемиської єпархії. *Записки НТШ*. 1909. Т. ХС. Кн. IV. С. 119–136.
7. Зубрицький М. До історії руського шкільництва 1848 році. *Діло*. 1900. 11 (24) мая. Ч. 106. С. 2.
8. Зубрицький М. З нашого шкільництва (Стаття надіслана з краю). *Діло*. 1894. Ч. 127, Ч. 128. С. 1.
9. Зубрицький М. З порядків шкільних. З Староміського пишуть нам: Панна Юлія Назаревичівна, що сего року скінчила учительський семінар і здала іспит зрілості, подалася на учительську посаду в Мшанці. *Діло*. 1898. 12 (24) серпня. Ч. 178. С. 2.
10. Зубрицький М. З Староміського повіта (Іспит в школі народній в Мшанці. Причинка до характеристики народно-школьного шкільництва). *Діло*. 1893. 1 (13) липня. Ч. 144. С. 2.
11. Зубрицький М. З Староміського повіта. В ч. 269 «Діла» з минулого року і в ч. 5 і 12 сего року є дописи: «Чи в чисто руським школі». *Діло*. 1893. 8 (20) мая. Ч. 101. С. 2.
12. Зубрицький М. Зь Староміського (Ще кілька слів про школу в Мшанці). *Діло*. 1893. 16 (28) січня. Ч. 12. С. 2.
13. Зубрицький М. Картина до історії шкільництва в Галичині на початку XX ст. *Діло*. 1900. 21 січня (2 лютого). Ч. 16. С. 2.
14. Зубрицький М. Кривда руського язика. З Відня. *Діло*. 1888. 9 листопада. Ч. 249. С. 1.
15. Зубрицький М. Письмо з Староміського. Народне віче скликане до Старого міста на 22-го с.м. знов заборонило місцеве ц.к. староство. *Діло*. 1898. 18 лютого (2 марта). Ч. 38. С. 2–3.
16. Зубрицький М. Про іспит в Інституті дівочім в Перемишлі і загальнч збори Інституту пишуть нам з села: «Діло» подало опись відбувшогося дня 29 н. ст. червня іспиту. *Діло*. 1897. 23 червня (5 липня). Ч. 140. С. 2.
17. Зубрицький М. Про святковане латинських, взглядно польських свят в школі в чисто руській громаді (Письмо з повіта Староміського). *Діло*. 1895. 24 марта (5 цвітня). Ч. 68. С. 2.
18. Зубрицький М. Про сумну подію в Перемиській руській гімназії. *Діло*. 1904. 28 грудня (10 січня 1905). Ч. 290. С. 2.
19. Зубрицький М. Столітні роковини відродження українсько-руського письменства (Відчит М. Зубрицького на вечерку в Старім Місті дня 19 лютого 1899 р.). *Свобода*. Львів, 1899. 25 лютого (9 марта). Ч. 9. С. 66–67; 4 (16) марта. Ч. 10. С. 74–75; 18 (30) марта. Ч. 12. С. 91–92; 25 марта (6 цвітня). Ч. 13. С. 98.
20. Зубрицький М. Стягане шкільного бюджету. *Діло*. 1893. 23 серпня (4 вересня). Ч. 187–188. С. 2.
21. Зубрицький М. Хитроці ц. к. Краєвої ради шкільної. *Діло*. 1899. 28 грудня (9 січня 1900). Ч. 289. С. 2.
22. Зубрицький М. Чи чисто в руській школі, в чисто руським селі мають обходитися свята польські? (Письмо з Староміського повіта). *Діло*. 1892. 28 падолиста (10 грудня). Ч. 269. С. 2; 1893, 8 (20) січня. Ч. 5. С. 2.
23. Зубрицький М. Чотири куренди декана Ігната Давидовича з Радимна з дня 9 і 10 мая 1816 р. *Матеріали до культурної історії Галицької Русі XVII і XIX віку, зібрані Мих. Зубрицьким, Юр. Квітом, Ів. Кобилецьким, Ів. Е. Левицьким і Ів. Франком / під редакцією Івана Франка*. 1902. С. 206–214.
24. Сапеляк О. Шкільництво та просвітницька праця духовенства в Галичині на зламі XIX – XX ст. (за матеріалами часопису «Прапор»). *Народознавчі зошити*. 2019. № 3. (147). С. 548–356.

М. И. Тугай. Проблемы украинской школы в освещении Михаила Зубрицкого (в конце XIX – в начале XX вв.). – Стаття.

Аннотация. В статье проанализирован научный потенциал отца Михаила Зубрицкого (1856–1919) по изучению истории школ и школьной проблематики в Галиции на рубеже XIX – XX вв. Отмечено, что главными проблемами, на которые обращал внимание украинского общества отец Михаил, были празднования латинских праздников в школе, языковая проблема, финансирование и функционирование школ и другие. Следует отметить, что народовед предлагал свои мнения относительно реформирования школьной системы, в частности, изменения учебного процесса и школьных каникул.

Ключевые слова: учительство, Галиция, язык, реформирование школы, М. Зубрицкий.

M. Tugay. Problems of the Ukrainian school in covering Mykhailo Zubritsky (at the end of the XIX – beginning the XX century). – Article.

Summary. The article deals with the scientific achievements of the priest Michailo Zubrytsky (1856–1919) in the study of the history of schooling and school problems in Halychyna at the turn of the 19th – 20th centuries. It was noted that the main problems addressed by the Ukrainian society, the priest Mykhailo, were the celebration of Latin holidays at school, the language problem, funding and the functioning of the school others. It should be emphasized that the ethos scientist offered his thoughts on reforming the school system, in particular, changing the educational process and school holidays.

Key words: schooling, Halychyna, language, school reform, M. Zubrytsky.